

"נקודה טובה" – מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

(גיליון 29 - שנת תשפ"א גיליון "אמור" – יט' אייר תשפ"א, 1 למאי 2021)

לע"נ אמור"ר ר' יוסף-חיים ב"ר יעקב רוט ז"ל

ב"ה

"נקודה טובה" לפרשת "אמור" – בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה

פרשתנו פרשת אָמֹר, עוסקת בדינים רבים ובהם גם דיני נזיקין.

אחד הדינים המרתקים עוסק בנזקי גוף. מקרה בו התורה אומרת באופן ברור: "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כִּן יַעֲשֶׂה לוֹ". והיא מפרטת: "...עַיִן תַּחַת עַיִן שֶׁן תַּחַת שֶׁן..." (ויקרא כד, יט-כ). בבחינת, מידה כנגד מידה.

אולם, תורתנו איננה רק תורה שבכתב, אלא גם תורה שבעל פה. כל מצווה, פסוק ופרשה שמושה רבנו לימד את העם, לווה בהסברים בעל פה במה מדובר (לימד אותה ואת פירושה).

וכך, מסורת בידנו בבחינת "תורה שבעל פה" ו"הלכה למשה מסיני", כי פרי עץ ההדר האמור בתורה, הוא דווקא האתרוג. וכי ענף עץ העבות הוא ההדס. ה"טוטפות", הם התפילין, שעליהן להיות שחורות ומרובעות. וכן הדבר בכל דיני התורה.

והנה דוגמה נוספת שהביא הרמב"ם, בהקדמתו לפירוש המשניות: "והנה לך משל: שהקב"ה אמר למשה: 'בַּפְּסָלֹת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים' (ויקרא כג) אחר כן הודיע (משה והסביר בעל פה) שהסוכה הזאת... אין החולים חייבין בה ולא הולכי דרך. ושלא יהיה סיכוכה (הסכך שלה) אלא בצמח הארץ... ושלא יהיה גובה הסוכה פחות מעשרה טפחים... (ועוד הלכות נוספות)".

התורה מצווה עלינו לשבת בסוכה אך לא מפרטת מהו המבנה שלה, מהן מידותיה ומי בדיוק חייב בה ועוד. את ההסבר והפירוט קיבל משה רבנו מן הקב"ה בעל פה והעביר אותם אל העם.

והנה כאן באופן חריג, הביאור של התורה שבעל פה המקובל עלינו במסורת איש מפי איש מימות משה רבנו, איננו מרחיב את הכתוב ומבאר אותו, אלא **סותר אותו**. ככתוב במכילתא דרבי ישמעאל: "עין תחת עין" – **ממון** (מסכתא דנזיקין, ח). ובספרא: "מכה אדם – **בתשלומים**" (אמור). ללמדך, שהפוגע איננו "משלם בגופו" (למרות שכך כתוב בתורה), אלא **בממונו**.

וכן פסק הרמב"ם: "החובל בחבירו חייב לשלם לו חמשה דברים, נזק וצער ורפוי ושבת ובושת (רמב"ם הלכות חובל ומזיק א, א). והוא ממשיך ומפרט: "אע"פ שדברים אלו נראין מתורה שבכתב (התורה כתוב עונש גופני), כולם מפורשים מפי משה רבינו מהר סיני. כולן הלכה למעשה הן בידינו, **וכזה ראו אבותינו בבית דינו של משה** ושל יהושע ושמואל הרמתי ובכל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו". (שם, ו).

אם כך הדבר, מדוע אם כן אמרה התורה "עַיִן תַּחַת עַיִן" (עונש גופני) כשהיא מתכוונת לתשלומי נזק בלבד?! הרי אלו דברי אלוקים חיים שנועדו להעביר והבהיר מסרים ברורים.

התשובה היא, שמעבר לדינים ולהלכות המעשיים (תשלומי הנזק הממוניים), התורה רצתה להעביר לפוגע את המסר הבא. **מצד האמת, מן הדין היה ראוי, שכשם שפגעת בחברך, כך יעשה לך.**

”נקודה טובה” – מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

בפועל, אנחנו לא נוהגים כך, אבל פסוקי ה”לכתחילה” התיאורטיים של התורה שבכתב, נכתבו כך כדי להדגיש את חומרת העברה.

פסוקים אלה מלמדים אותנו על כוחה של התורה שבעל פה, המבארת ומשלימה את התורה שבכתב.

הרמב”ם בהקדמתו למשנה, מוסיף והולך ופורש לפנינו רובד נוסף של ה”תורה שבעל פה”. עם הזמן, לאחר פטירתו של משה, צצו ועלו שאלות חדשות שעליהן לא היתה בידנו מסורת ברורה. בין אם מדובר ב”פער ידע” ובין אם מדובר היה במציאות חדשה.

כל עוד משה רבנו היה חי, הוא היה שואל את הקב”ה ונענה מיד, כפי שקרה במעשה בנות צלפחד, פסח שני והמקושש. אולם לאחר פטירתו של משה רבנו, עבר עם ישראל ל”מוד (אופן) עבודה חדש”. ללימוד הלכה מן התורה (שבכתב ובעל פה) בעזרת **שלוש עשרה מידות** (ארגז כלים לוגיים) שהתורה נדרשת בהם. כגון: קל וחומר וגזירה שווה, סברה וסמיכות הפרשיות ועוד. והדינים הללו גם הם נחשבו כדיני התורה – מדאורייתא, מאחר שהם נלמדו מפסוקי התורה, על פי הכללים שקיבלנו בסיני, כחלק מן התורה.

עם חתימת התלמוד על ידי האמוראים רבינא ורב אשי (בסוף המאה החמישית לספירת האומות), **הסתיימה תקופת החידוש והיצירה ב”דאורייתא”**. מכאן ואילך, החלה **תקופת פסיקת ה”הלכה למעשה”** בין השיטות השונות שהובאו בגמרא (מחלוקות בין שיטות היצירה והחידוש השונות. כגון מחלוקות בסברה ועוד) על ידי פוסקי ההלכה הראשונים, ובהם, הרי”ף - רבי יצחק בן יעקב אלפסי (ספרד, נפטר 1103), הרא”ש - רבי אשר בן יחיאל (גרמניה, נפטר 1327), הרמב”ם - רבי משה בן מימון (ספרד, נפטר 1204) ועוד.

במקביל, במישור של **”דרבנן”**, עסקו חכמי הדורות במערכת נוספת של דינים ותקנות, כגון תפילות וברכות, דיני מוקצה ועירובין בשבת בבחינת **”סייג”** לדיני התורה, קביעת מועדים חדשים כגון חנוכה ופורים, תקנות ממוניות ועוד ועוד.

נוסיף ונעיר, כי פוסקי ימינו נדרשים לענות לשאלות המתייחסות למציאות חדשה ומשתנה, כגון דיני חשמל בשבת, כשרות מיקרוגל, שיבוט עוברים, קביעת רגע המוות לצורך השתלת איברים, דיני מדינה ועוד ועוד. הם עושים זאת בעזרת **”גוף הידע”** ההלכתי שנצבר עד ימינו (סוגיות הגמרא ותשובות הפוסקים הכל הדורות) תוך שהם מתייחסים למקרים דומים, מדמים דבר לדבר ומחפשים את השווה והשונה.

במאמרנו זה עסקנו הפעם בלב ליבה של שלשלת הזהב בהעברת מסורת התורה – התורה שבכתב ובעל פה מאב לבן. וזאת בצד היצירה, החידוש ופסיקת ההלכה במישור ה”דאורייתא” והתקנות במישור ה”דרבנן”.

מכרכת עמ' life

מה רואה

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה (במייל ו/או בווטסאפ), ניתן לפנות למייל: rothmoshe@gmail.com

ארכיון **”נקודה טובה”**: http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש.

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל הנ”ל. **אהבת! הפץ בין חבריך.**